

ingediend op **1794** (2022-2023) – Nr. 1
14 juli 2023 (2022-2023)

Verslag van de gedachtewisseling

namens de Commissie voor Buitenlands Beleid,
Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking
en Toerisme
uitgebracht door Kristof Slagmulder en Maarten De Veuster

over de recente ontwikkelingen
in het ambtsgebied Zuid-Afrika, Botswana,
Lesotho, Malawi, Mozambique, Namibië en Eswatini

*Samenstelling van de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden,
Internationale Samenwerking en Toerisme:*

Voorzitter: Cathy Coudyser.

Vaste leden:

Cathy Coudyser, Maarten De Veuster, Philippe Muyters, Joris Nachtergaele, Karl Vanlouwe;
Johan Deckmyn, Carmen Ryheul, Kristof Slagmulder;
Karin Brouwers, Vera Jans;
Emmily Talpe, Bart Tommelein;
Staf Aerts, Tine Van den Brande;
Annick Lambrecht.

Plaatsvervangers:

Maaïke De Vreese, Andries Gryffroy, Sofie Joosen, Steven Vandeput, Manuela Van Werde;
Adeline Blancquaert, Stefaan Sintobin, Anke Van dermeersch;
Orry Van de Wauwer, Loes Vandromme;
Jean-Jacques De Gucht, Marino Keulen;
Chris Steenwegen, Jeremie Vaneekhout;
Steve Vandenberghe.

Toegevoegde leden:

Jos D'Haese.

INHOUD

1.	Toelichting door Geraldine Reymenants	4
1.1.	Diplomatieke vertegenwoordiging in Zuid-Afrika.....	4
1.2.	Vlaamse prioriteiten in het ambtsgebied.....	4
1.3.	Recente ontwikkelingen in Zuid-Afrika, Mozambique en Malawi	6
2.	Vragen van de leden.....	8
2.1.	Tussenkomst van Kristof Slagmulder	8
2.2.	Tussenkomst van Emmily Talpe	9
2.3.	Tussenkomst van Maarten De Veuster	9
2.4.	Tussenkomst van Staf Aerts	10
2.5.	Tussenkomst van Karin Brouwers.....	10
3.	Antwoorden van Geraldine Reymenants	10
4.	Aanvullende vragenronde.....	13
5.	Aanvullende antwoordronde	14
	Gebruikte afkortingen	15

Op 23 mei 2023 vond in de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking en Toerisme een gedachtewisseling plaats over de recente ontwikkelingen in het ambtsgebied Zuid-Afrika, Botswana, Lesotho, Malawi, Mozambique, Namibië en Eswatini¹ met Geraldine Reymenants, diplomatiek vertegenwoordiger van Vlaanderen in Zuidelijk Afrika.

1. Toelichting door Geraldine Reymenants

Geraldine Reymenants, diplomatiek vertegenwoordiger van Vlaanderen in Zuidelijk Afrika, gaat in op drie aspecten van haar ambtsgebied: de structuur van de diplomatieke vertegenwoordiging in de regio, de Vlaamse prioriteiten in Zuidelijk Afrika en een aantal actuele politieke en economische ontwikkelingen in de regio.

1.1. Diplomatieke vertegenwoordiging in Zuid-Afrika

Zuid-Afrika was vanaf 1993, het begin van het Vlaamse buitenlands beleid, een focusland. De diplomatieke vertegenwoordiging in Zuid-Afrika is een van de oudste vertegenwoordigingen in het Vlaamse diplomatieke netwerk. Het kantoor in Pretoria is in februari 1999 geopend. Daarna werden er satellietkantoren geopend in Maputo in Mozambique en daarna in Lilongwe in Malawi, respectievelijk in 2006 en 2008. In de drie kantoren samen werken op dit moment twaalf medewerkers. De diplomatieke vertegenwoordiging is verantwoordelijk voor zeven landen in de regio: Zuid-Afrika, Malawi, Mozambique, Namibië, Botswana, Lesotho en Eswatini.

In Zuid-Afrika is in Johannesburg een kantoor van Flanders Investment & Trade gevestigd met (momenteel) drie medewerkers. FIT is verantwoordelijk voor dezelfde zeven landen plus Angola, Madagaskar, Mauritius en Zimbabwe. Toerisme Vlaanderen is niet aanwezig in de regio omdat het geen focusmarkt is voor Toerisme Vlaanderen.

Geraldine Reymenants wijst erop dat er in de regio heel wat Belgische institutionele actoren aanwezig zijn. Naast de Belgische ambassade in Pretoria en het consulaat-generaal van België in Kaapstad zijn er ook vertegenwoordigingen van de andere deelstaten aanwezig, zoals AWEX. In Stellenbosch is er een academisch en cultureel verbindingsofficier voor WBI. Er is een Belgisch diplomatiek kantoor in Maputo waar ook het federale ontwikkelingsagentschap Enabel is gevestigd. Malawi valt binnen het ambtsgebied van de Belgische ambassade in Dar es Salaam in Tanzania. In Kaapstad is een vertegenwoordiger van Vlamingen in de Wereld gevestigd. Verder is er een heel actieve Belgische Kamer van Koophandel voor Zuidelijk Afrika.

Er is dus een zeer grote Belgische aanwezigheid in de regio. Er wordt onderling relatief goed tot zeer goed samengewerkt voor onder andere informatie-uitwisseling, gezamenlijke projecten, ondersteuning bij bezoeken enzovoort.

Hoewel het ambtsgebied uit zeven landen bestaat, ligt de focus van Vlaanderen wel degelijk op Zuid-Afrika, Mozambique en Malawi.

1.2. Vlaamse prioriteiten in het ambtsgebied

Geraldine Reymenants noemt de redenen waarom Zuid-Afrika belangrijk is voor Vlaanderen. De eerste reden is de economische betekenis van het land. Zuid-Afrika blijft een economische koploper op het Afrikaanse continent en heeft de meest geïndustrialiseerde en gediversifieerde economie. De EU blijft voornamelijk de belangrijkste handelspartner van Zuid-Afrika. Het land is ook een belangrijke handelspartner en een belangrijke exportmarkt, vooral voor Vlaanderen, en is na Nigeria de grootste op het Afrikaanse continent. Daarnaast is er een sterk ecosysteem voor onderwijs, onderzoek en innovatie. De kwaliteit van onderwijs en onderzoek aan

¹ Eswatini is sinds 2018 de officiële naam van Swaziland.

de Zuid-Afrikaanse universiteiten en onderzoekscentra is hoog. De Vlaamse en Zuid-Afrikaanse universiteiten, hogescholen en onderzoekscentra werken zeer graag en heel nauw samen. Daarvan getuigen zo'n 150 formele samenwerkingsakkoorden voor gezamenlijk onderzoek, onderwijsprojecten en studenten- en docentemobiliteit.

Verder is de culturele dimensie altijd zeer belangrijk geweest in de relaties van Vlaanderen met Zuid-Afrika. Specifieke aandacht gaat daarbij naar de taalverwantschap met het Afrikaans en de internationale neerlandistiek. Tot slot is er een grote Belgische expatgemeenschap van achtduizend mensen van wie een heel groot deel Vlamingen. Zuid-Afrika is, na de Verenigde Staten en Canada, de meest favoriete niet-Europese migratiebestemming voor Belgen.

De bilaterale samenwerking tussen Vlaanderen en Zuid-Afrika wordt vormgegeven via het samenwerkingsakkoord van 2002 en het memorandum van overeenstemming inzake ontwikkelingssamenwerking van 2001. Die worden opgevolgd door regelmatig overleg op ambtelijk niveau.

Ontwikkelingssamenwerking is van in het begin van de Vlaams-Zuid-Afrikaanse relaties heel belangrijk geweest. In het regeerakkoord van 2019 werd bepaald dat Vlaanderen niet langer zou samenwerken met Zuid-Afrika op het vlak van ontwikkelingssamenwerking maar dat men zou evolueren naar een sterke economische, politieke en diplomatieke samenwerking. Het laatste programma ontwikkelingssamenwerking is afgelopen in 2021. Vlaanderen heeft zich wel geëngageerd om alle lopende projecten uit te voeren.

In het kader van die transitie naar een nieuwe samenwerking zijn volgens Geraldine Reymanants het bezoek van minister-president Jan Jambon van april 2022 en het bezoek van minister Matthias Diependaele in maart 2023 zeer belangrijk geweest, alsook de vaste gemengde commissie van maart 2022. Daar werd bepaald dat de samenwerking wordt voortgezet en verdiept in een aantal sectoren: hoger onderwijs, onderzoek, wetenschap en innovatie met een focus op klimaatverandering, groene economie, hernieuwbare energie, groene waterstof, digitalisering, datascience en mariene wetenschappen. Er is uiteraard een voortzetting van de goede samenwerking op het vlak van economie, handel en investeringen. De medewerkers van Flanders Investment & Trade zien vooral opportuniteiten in de sectoren energie, mijnbouw, toerisme, havensamenwerking en voedselveiligheid. Volgend op de eerdere samenwerking wil men ook blijven inzetten op kmo-ontwikkeling en sociale economie. Kunst en cultuur blijven een belangrijk aandachtspunt van de samenwerking, inclusief taalsamenwerking en jeugdsamenwerking. Tot slot wil men verder samenwerken aan mensenrechten en klimaat en omgeving.

De samenwerking wordt opgezet zoals in het verleden, zowel op nationaal als op provinciaal niveau. Geraldine Reymanants verwijst hierbij naar de intentieverklaring die in september 2022 is ondertekend tussen Vlaanderen en de West-Kaapprovincie. Vlaamse departementen, agentschappen en andere actoren zullen betrokken worden in die samenwerking.

In Mozambique en Malawi focust Vlaanderen vooral op ontwikkelingssamenwerking. In Mozambique loopt tot 2025 het vierde programma ontwikkelingssamenwerking rond gezondheidszorg, met als doelstelling de versterking van de gezondheidssystemen, de versterking van het gezondheidspersoneel, seksuele en reproductieve rechten en gezondheid en de promotie van een evidencebased gezondheidsbeleid. In Malawi loopt het huidige programma ontwikkelingssamenwerking tot eind 2023. De focus ligt er op landbouw. Men is bezig met de finalisering van het nieuwe vierde programma dat zal lopen van 2024 tot 2028 en waar opnieuw zal worden ingezet op landbouw, meer bepaald op het versterken van plattelandsontwikkeling en landbouwcommercialisering en de promotie van klimaatslimme landbouw.

Belangrijk is dat men in beide landen inzet op steun aan decentraliseringsprocessen. Daarnaast zijn er in beide landen ook bijkomende acties rond klimaat, humanitaire acties, kmo-ontwikkeling, cultuur en erfgoed. Voor meer informatie daarover verwijst Geraldine Reymanants naar de presentatie die haar collega's midden februari gebracht hebben in de commissie Buitenlands Beleid (*Parl.St.* VI.Parl. 2022-23, nr. 1625/1).

In tweede orde werkt Vlaanderen ook samen met Namibië en Botswana. In Namibië zijn er in het bijzonder veel opportuniteiten voor groene waterstof. Daarnaast is er ook aandacht voor neerlandistiek en onroerend erfgoed. Geraldine Reymanants verwijst naar het bezoek van minister Matthias Diependaele in maart 2023 aan Botswana. Belangrijk voor Vlaanderen en in het bijzonder voor Antwerpen is vooral de handel in diamant. Daarnaast lopen er een aantal projecten rond sociaal ondernemerschap en onroerend en natuurlijk erfgoed. Maar de basis voor de verdere samenwerking met Botswana vormt het memorandum van overeenstemming van 2017 rond toerisme en landbouw. Tijdens het bezoek van minister Matthias Diependaele zijn beide partijen akkoord gegaan om dat 'memorandum of understanding' te implementeren en te verdiepen, en eventueel uit te breiden naar andere sectoren.

1.3. Recente ontwikkelingen in Zuid-Afrika, Mozambique en Malawi

Geraldine Reymanants gaat in op een aantal recente ontwikkelingen in Zuid-Afrika, Mozambique en Malawi. Zuid-Afrika is een sterk geïndustrialiseerde en gediversifieerde economie. Het is ook een hoger middeninkomensland. Vandaar de beslissing van de regering om niet verder in te zetten op ontwikkelingssamenwerking. Het blijft een belangrijke aantrekkingspool voor buitenlandse investeerders. De economische groei is sinds 2012 beperkt gebleven tot 2 procent. De economie herstelt zich heel langzaam van de covidpandemie, die gevolgd werd door rellen in juli 2021 en overstromingen in Durban in april 2022. Dat heeft een sterke negatieve impact gehad op de economie. De voorspelling voor 2023 voor de economische groei is een schamele 0,3 tot 0,9 procent. Nochtans zijn er heel veel kansen voor de economie. Geraldine Reymanants verwijst naar de jonge bevolking, de opportuniteiten voor hernieuwbare energie in een land met een zeer grote oppervlakte en heel veel zon, de voorraad natuurlijke grondstoffen en de sterke universiteiten en onderzoeksinstellingen. De financiële en de bankensector zijn er goed gereguleerd en de 'ease of doing business' verhoogt stelselmatig en is een focus van de overheid. Er is een relatief goed uitgebouwde infrastructuur die een goede toegang biedt tot de regio Zuidelijk Afrika.

Met deze kansen komen er echter ook uitdagingen, aldus Geraldine Reymanants. Op dit moment is de elektriciteitsvoorziening de grootste economische uitdaging van Zuid-Afrika. Sinds meer dan een decennium heeft het land te maken met geregelde stroomonderbrekingen wegens de slechte prestaties van het overheidselectriciteitsbedrijf Eskom. Sinds midden 2022 zit men in het dieptepunt van die stroomonderbrekingen. Men heeft nu acht tot tien uur stroomonderbreking per dag, wat een zeer grote impact heeft op de economie en het dagelijkse leven.

Geraldine Reymanants wijst vervolgens op de zeer hoge inflatie in Zuid-Afrika, de zwakke munt, de hoge werkloosheid van bijna 33 procent en jeugdwerkloosheid van 62 procent bij 15-tot-24-jarigen, en 41 procent bij 25-tot-34-jarigen. De nog altijd aanhoudende corruptie is moeilijk onder controle te krijgen. Ook armoede en ongelijkheid blijven een grote uitdaging. Zuid-Afrika is een van de meest ongelijke landen ter wereld. Meer dan 18 miljoen mensen leven er in extreme armoede. Eenzelfde aantal mensen steunt op permanente sociale bijdragen van de overheid om te overleven.

Politiek gezien is Zuid-Afrika op nationaal vlak relatief stabiel. Het ANC is aan de macht sinds 1994 maar zou volgend jaar bij de parlements- en presidentsverkiezingen de absolute meerderheid kunnen verliezen. Dan moet er worden gezocht naar een coalitie,

iets waarmee Zuid-Afrika op nationaal vlak geen ervaring heeft. Op lokaal vlak zijn er wel coalitieregeringen, maar die zijn weinig stabiel met heel veel veranderingen, niet het minst in de grote steden Johannesburg en Pretoria, wat uiteraard een impact heeft op de economie.

Tot slot bespreekt Geraldine Reymanants het standpunt van Zuid-Afrika over de oorlog in Oekraïne, namelijk niet-gebondenheid. Het land heeft Rusland niet officieel veroordeeld maar blijft stelselmatig oproepen tot dialoog en onderhandeling voor een vreedevolle oplossing in een multilaterale context. Vorige week heeft president Cyril Ramaphosa aangekondigd dat hij samen met de leiders van vijf andere Afrikaanse landen een vredesmissie zal organiseren naar Oekraïne en Rusland, een aanbod dat door de presidenten van beide landen is aanvaard. Belangrijk in deze context is het lidmaatschap van Zuid-Afrika van BRICS. Zuid-Afrika zal in augustus de BRICS-top organiseren waarop Rusland in principe wordt uitgenodigd.

Malawi is een van de armste landen ter wereld. De nationale armoede-index bedraagt er meer dan 50 procent en meer dan 10 procent van de bevolking van Malawi is voedselonzeker. De economische groei in 2022 was 1,2 procent. De voorspelde groei voor dit jaar is 2,7 procent. De economie in Malawi steunt nog altijd heel erg op landbouw. 80 procent van de Malawiërs werkt in de landbouwsector, maar het gaat vooral over overlevingslandbouw. Het land heeft een zeer hoge inflatie. Voor 2022 spreekt men over niet minder dan 21 procent. De economie in Malawi wordt dan ook sterk beïnvloed door externe factoren zoals klimaatschokken en internationale crisissen zoals de oorlog in Oekraïne, die een heel sterke invloed op de economie van het land heeft. Het Malawische budget steunt heel sterk op internationale donoren zoals het IMF, de Wereldbank, de EU en Vlaanderen.

Politiek gezien is Malawi een relatief vreedzaam en stabiel land. Het is een meerpartijenstaat, die op dit moment wordt geregeerd door een coalitie die tot stand is gekomen nadat in 2021 de vorige verkiezingen ongeldig werden verklaard en moesten worden overgedaan. De zittende president Peter Mutharika heeft, toen zijn partij de verkiezingen verloren had, zijn macht afgestaan zonder dat er rellen uitbraken. Op zich was dat een belangrijk voorbeeld op het Afrikaanse continent.

In multilaterale fora trekt Malawi vaak de kaart van het Westen. Als een van de weinige landen in de regio heeft het samen met Botswana de recente VN-resoluties tegen Rusland gesteund.

Geraldine Reymanants gaat over naar enkele ontwikkelingen in Mozambique, een laaginkomensland. Ongeveer twee derde van de bevolking leeft en werkt er in de rurale gebieden. 60 procent van de bevolking leeft in extreme armoede. Niettemin is de groei van het bbp hoog. In 2022 was dat 4,15 procent en voor 2023 wordt er een groei verwacht van 4,9 procent. Mozambique heeft een aantal economische troeven, waaronder een potentieel grote beroepsbevolking, vruchtbaar land, water, voldoende energievoorziening, veel aanwezige grondstoffen en de recent ontdekte offshoregasvelden. Het land is zeer strategisch gelegen. Het heeft een aantal grote havens en kan dus ook dienen als toegangspoort naar de globale markt voor de regio en binnen de regio Zuidelijk Afrika.

Geraldine Reymanants wijst erop dat Mozambique een meerpartijenstaat is maar dat FRELIMO er al sinds decennia aan de macht is, zowel op nationaal als provinciaal niveau. In het kader van de decentralisering is er op provinciaal niveau zowel een provinciegouverneur die wordt verkozen als een staatssecretaris die door de president wordt aangesteld. In de tien provincies is op dit ogenblik FRELIMO zowel op gouverneursniveau als op het niveau van de staatssecretaris aan de macht.

Er zijn twee belangrijke evoluties op politiek niveau. Ten eerste is dat het DDR-proces, namelijk demobilisatie, ontwapening en re-integratie van de ex-RENAMO-

strijders. Decennialang was er een burgeroorlog in Mozambique tussen FRELIMO en RENAMO. In het kader van een vredesakkoord tussen de twee partijen werd afgesproken dat de ex-RENAMO-strijders zouden worden gere-integreerd in de maatschappij. Hopelijk komt daarmee een einde aan een decennium van aanvallen in centraal Mozambique en van grote onveiligheid in die regio.

Ten tweede vermeldt Geraldine Reymenants dat er in de noordelijke regio Cabo Delgado sinds eind 2017 een militaire opstand van zogenaamde IS-rebellen aan de gang is. Dat heeft tot nog toe geleid tot naar schatting vierduizend doden en bijna een miljoen intern ontheemden. Het heeft een bijkomende impact op nog eens 4 miljoen mensen die te kampen hebben met grote voedselonzekerheid. Ook de gas-investeringen komen daardoor in het gedrang. TotalEnergies heeft zijn activiteiten daar on hold gezet omdat die zich net bevinden in de noordelijke provincie Cabo Delgado. Het Mozambikaanse leger wordt bijgestaan door Rwanda en door SADC. Ook de Europese Unie heeft steun gegeven aan het Mozambikaanse leger om de situatie daar onder controle te krijgen.

Geraldine Reymenants haalt een laatste punt aan voor de hele regio, namelijk de impact van klimaatverandering. De regio is daar sterk onderhevig aan en is zeer gevoelig aan klimaatschokken. In het bijzonder Mozambique en Malawi, maar ook Madagaskar, hebben jaarlijks te maken met een of meerdere cyclonen. De laatste jaren is er uitzonderlijke regenval met grote overstromingen tot gevolg, die grote schade aanbrengen aan de infrastructuur. Recent was er de cycloon Freddy in Mozambique en Malawi met enkele honderden doden tot gevolg in Malawi. Het hoeft geen betoog dat de impact van die klimaatrampen op de economische ontwikkeling van de regio nefast is.

2. Vragen van de leden

2.1. Tussenkomen van Kristof Slagmulder

Kristof Slagmulder vindt de samenwerking van Vlaanderen met Zuidelijk Afrika en vooral met Zuid-Afrika zeer belangrijk. De voorbije periode is er in Zuid-Afrika wat politieke instabiliteit, eerder lokaal en regionaal. De West-Kaapprovincie neemt steeds meer afstand van de rest van het land. Hij vraagt of dat enig effect zal hebben op de samenwerking tussen Vlaanderen en Zuid-Afrika.

Kristof Slagmulder verwijst naar de houding van Zuid-Afrika ten aanzien van Rusland. Zijn er vanuit de Vlaamse diplomatieke vertegenwoordiging hieromtrent bepaalde initiatieven genomen? Zal dat enig effect hebben op de toekomstige samenwerking tussen beide landen?

Zuid-Afrika is niet meteen een veilig land volgens Kristof Slagmulder. Jaarlijks worden er meer dan twintigduizend mensen vermoord. Er zijn ook de zogenaamde 'plaasmoorde'. Worden er vanuit de diplomatieke vertegenwoordiging initiatieven genomen om de veiligheid voor onder andere Vlamingen die daar wonen te verbeteren? Hoe kijkt Geraldine Reymenants naar het antiblanc racisme in Zuid-Afrika? Welke houding neemt de Vlaamse vertegenwoordiging hierover in?

Ook met corruptie zijn er in Zuid-Afrika problemen. Kristof Slagmulder vraagt op welke manier ervoor wordt gezorgd dat Vlaams geld niet in corrupte handen terecht komt. Zijn daar de laatste jaren al problemen mee geweest? Zijn er bijvoorbeeld ook al terugbetalingen gebeurd?

Kristof Slagmulder verwijst naar de leerstoelen neerlandistiek in Zuid-Afrika en Namibië. Wereldwijd is het aantal studenten Nederlands en neerlandistiek aan het dalen, vooral in de masteropleidingen. Ook het aantal docenten daalt door de niet-opvolging van docenten die met pensioen gaan. Worden in dit verband nog bepaalde initiatieven genomen?

2.2. Tussenkost van Emmily Talpe

Emmily Talpe meent dat hulp en steun vanuit Vlaanderen in het ambtsgebied van Geraldine Reymenants meer dan nodig is. Het ambtsgebied omvat landen die allemaal hun eigen karakteristieken en ontwikkelingssnelheden hebben. Zijn er tussen de verschillende gebieden bepaalde zaken die zouden moeten verschuiven of die beter zouden kunnen?

Emmily Talpe verwijst naar de strategienota die in 2016 werd goedgekeurd door de Vlaamse Regering en vraagt of die moet worden geactualiseerd.

Emmily Talpe verneemt dat er in Afrika heel wat investeringen gebeuren door Rusland en China en dat de westerse landen minder investeren. Kan Geraldine Reymenants dat bevestigen? Wat is haar ervaring en haar mening daarover?

In Malawi wordt gefocust op landbouw. Ziet Geraldine Reymenants een impact van de cholera-epidemie op de landbouwprojecten?

In Oeganda is het strafbaar om zich als homoseksueel te uiten. Hoe zit het in de zes landen van het ambtsgebied van de Vlaamse diplomatieke vertegenwoordiging? Ziet Geraldine Reymenants daar een bepaalde evolutie in?

Emmily Talpe verwijst naar de covidcrisis en het feit dat men de betrokken landen heeft bijgestaan bij het voorbereiden van de vaccinatiecampagne. Heeft men daar dingen uit geleerd die men ook kan gebruiken voor andere gezondheidssituaties in die regio? Wat is de situatie op gezondheidsvlak nu de toestand ook daar genormaliseerd is?

2.3. Tussenkost van Maarten De Veuster

Maarten De Veuster verwijst naar de sterke Belgische aanwezigheid ter plaatse en de goede samenwerking. In hoeverre kennen de mensen en organisaties in Zuidelijk Afrika Vlaanderen en wat is de evolutie daarin? Hij vermoedt dat dat bij een aantal Afrikaners wel het geval zal zijn, maar hoe zit het in de andere landen?

Maarten De Veuster gelooft dat de klimaatverandering een belangrijke impact heeft, maar er zijn ook duidelijk geopolitieke veranderingen bezig, zoals de invloed van Rusland en China. Is dat voelbaar op het terrein? Is dat relevant voor het Vlaamse beleid?

Tot voor kort werd Zuidelijk Afrika in positieve zin vergeleken met de rest van Afrika voor zaken als goed bestuur en mensenrechten. Wat zijn de evoluties? Er zijn de 'plaasmoorde', er is corruptie en er is de houding tegenover de Afrikaners. Dat zijn een aantal punten waar hij zich zorgen over maakt.

Maarten De Veuster vraagt of Geraldine Reymenants kan herhalen wat zij gezegd heeft over de nieuwe samenwerking die zou lopen van 2024 tot 2028 in Malawi.

Geraldine Reymenants had het over een MOU met Botswana. Maarten De Veuster vraagt of er iets meer te vertellen is over wat er met de provincie West-Kaap op dat vlak in de maak is.

Kan Geraldine Reymenants schetsen wat men kan verwachten van de BRICS-top waar Rusland aanwezig zal zijn, iets dat volgens Maarten De Veuster in de gaten moet worden gehouden.

2.4. Tussenkost van Staf Aerts

Staf Aerts pikt in op de consequenties van de klimaatverandering voor Zuidelijk Afrika. De armste landen zijn vaak de grootste slachtoffers terwijl ze het minst weerbaar zijn. Klimaatbeleid is een van de aandachtspunten waar men in Zuidelijk Afrika op wil inzetten. Waar focust Vlaanderen het meeste op? Gaat het vooral over het aanpakken van overstromingen en cyclonen, dus vooral het curatieve aspect? Of gaat het meer over klimaatadaptatie of het preventieve aspect en hoe deze landen een steentje kunnen bijdragen aan het bestrijden van de nadelen van de klimaatverandering?

De grote problemen in Malawi geven Staf Aerts het gevoel dat daar een heel explosieve situatie heerst. Kan het politiek stabiele klimaat dat wat sussen?

De Vlaamse vertegenwoordiging heeft twaalf medewerkers, voor een zeer uitgestrekt gebied. Als Zuid-Afrika binnenkort geen partnerland meer is, hoe schat Geraldine Reymenants de personeelsbezetting dan in? Komt er dan tijd vrij voor de andere landen? Moet een deel van die twaalf mensen dan nog altijd aandacht geven aan Zuid-Afrika of zal het aantal personeelsleden dalen?

2.5. Tussenkost van Karin Brouwers

Karin Brouwers vraagt hoeveel Vlamingen definitief in Zuid-Afrika wonen en in welke sectoren zij tewerkgesteld zijn. Zuid-Afrika heeft veel natuurlijke hulpbronnen waardoor het land een belangrijke speler in de wereldwijde grondstoffenmarkt is. Dat trekt steeds meer de aandacht van China en Rusland. Toch blijft de Europese Unie de belangrijkste handelspartner van Zuid-Afrika. In welke mate moet men vrezen voor een actievere rol van landen als China en Rusland? Dreigen zij Europa te overtroeven? Kan Geraldine Reymenants iets meer vertellen over hoe de hulpbronnen de geopolitieke dynamiek in Zuid-Afrika beïnvloeden?

Karin Brouwers vraagt hoe Geraldine Reymenants de samenwerking met het federale niveau en de vertegenwoordigers van andere deelstaten in het gebied ervaart. Verloopt dat goed of minder goed?

Verder vraagt zij hoe de samenwerking op toeristisch vlak verloopt en wat de impact van de oorlog in Oekraïne op Zuid-Afrika is. Hoe leeft de oorlog in Zuidelijk Afrika? Rusland is uitgenodigd op de BRICS-top terwijl er een internationaal aanhoudingsmandaat is uitgevaardigd tegen Vladimir Poetin. Zuid-Afrika moet als lid van het Internationaal Strafhof hiermee rekening houden. Hoe leeft dat verhaal in de publieke opinie? Als Poetin een voet op Zuid-Afrikaanse bodem zet, dan moet hij worden opgepakt. Of stuurt Poetin iemand anders of gaat men digitaal vergaderen? Is al bekend hoe dat zal worden aangepakt?

Hebben de verschillende crisissen van de laatste jaren een grote impact gehad op de handelsbetrekkingen tussen Vlaanderen en Zuidelijk Afrika?

3. Antwoorden van Geraldine Reymenants

Geraldine Reymenants start met de vragen over de samenwerking met Zuid-Afrika op nationaal en provinciaal niveau, met in het bijzonder de West-Kaap. Vlaanderen heeft al sinds 1993 op de twee niveaus en ook op lokaal niveau samengewerkt. De samenwerking met de West-Kaap is daar recent aan toegevoegd, voortkomend uit de bezoeken van toenmalig minister-president Geert Bourgeois in 2017 en minister-president Jan Jambon in 2022 aan de West-Kaap en een tegenbezoek van de premier van de West-Kaap aan Vlaanderen in september 2022. Er is een intentieverklaring ondertekend tussen Vlaanderen en de West-Kaap met als doelstelling nauwer samen te werken in een breed scala aan sectoren en domeinen die voor beide partners

prioritair zijn en waarin zij beide voordeel zien. Die intentieverklaring zal worden geïmplementeerd. Men is samen met de collega's van de West-Kaap bezig met het identificeren van een aantal projecten die men kan beginnen implementeren.

Op de samenwerking met de West-Kaap in het kader van de politieke instabiliteit heeft Geraldine Reymanants nog geen negatieve reacties gekregen in de contacten met de nationale overheid van Zuid-Afrika. De West-Kaap wordt geregeerd door de oppositiepartij Democratic Alliance. Belangrijk daarbij is dat Vlaanderen niet enkel focust op samenwerking met de West-Kaap, maar blijft samenwerken op nationaal niveau. Men kijkt ook naar samenwerking met andere provincies.

Wat de houding van Zuid-Afrika tegenover Rusland betreft, herhaalt Geraldine Reymanants dat Zuid-Afrika zich in de oorlog niet-gebonden verklaard heeft. Het is belangrijk te vermelden dat door de Vlaamse ministers maar evengoed op ambtelijk niveau in alle officiële contacten met de Zuid-Afrikaanse nationale overheid en met de provinciale overheid, telkens het standpunt van Vlaanderen ten opzichte van de oorlog wordt meegedeeld en dat er een gedachtewisseling kan zijn. Of dat een effect zal hebben op de samenwerking, kan zij bevestigen noch ontkennen. Men moet vooral kijken naar de verdere ontwikkelingen ter zake. Voorlopig blijft de samenwerking doorgaan. Dat geldt ook bijvoorbeeld voor de EU en de andere EU-lidstaten.

Op de vraag of er gewerkt wordt aan de veiligheid, antwoordt Geraldine Reymanants dat politie en justitie geen Vlaamse bevoegdheden zijn. In principe kan men daarover niet samenwerken met Zuid-Afrika. De veiligheid van de Vlamingen en van de Belgen is ook geen bevoegdheid van de Vlaamse diplomatieke vertegenwoordiging, maar van het Belgische consulaat. Op de website van de FOD Buitenlandse Zaken geeft het consulaat geregeld updates over de veiligheidssituatie in het land. Het consulaat komt ook tussen wanneer er problemen zijn en staat de Belgen en de Vlamingen in nood bij.

In verband met de vraag over corruptie bij de projecten ontwikkelingssamenwerking en andere projecten wijst Geraldine Reymanants op het zeer uitgebreide systeem van monitoring en evaluatie. Voor men met organisaties of overheidsinstanties begint samen te werken, doet men een evaluatie van hun financieel systeem en controleert en evalueert men via zesmaandelijks rapporten de inhoudelijke en vooral de financiële voortgang van de projecten. Tot nog toe zijn er geen problemen geweest. Als er problemen opduiken of als er een vermoeden is dat er mogelijk problemen zijn, dan worden projecten soms on hold gezet zodat men de partners de kans geeft om een aantal bijkomende bewijzen of documenten in te leveren. Gelukkig is er nu nog altijd geen sprake van corruptie in de projecten en men hoopt dat zo te houden. Wel zijn er al terugbetalingen geweest, maar die hebben niets te maken met corruptie, maar met de balans op het budget omdat de bestedingen niet volledig gebeurd zijn.

De Vlaamse vertegenwoordiging werkt zeer veel rond neerlandistiek in Zuid-Afrika en in mindere mate in Namibië. Dat gebeurt vooral door de Taalunie die een budget ter beschikking stelt voor de vakgroepen Afrikaans en Nederlands van een negental Zuid-Afrikaanse universiteiten waar recent een leerstoel Nederlands aan toegevoegd is, die enerzijds focust op taalverwerving en anderzijds op literatuur en cultuur. Men werkt daarvoor nauw samen met de Nederlandse ambassade. Het is een trilateraal partnerschap: de Taalunie, de Nederlandse ambassade en de Vlaamse diplomatieke vertegenwoordiging. Sowieso werkt men zeer veel rond cultuur en literatuur. Als er Vlaamse schrijvers naar Zuid-Afrika komen, probeert men altijd om hen te connecteren met de departementen Afrikaans en Nederlands van de universiteiten. Naast de ondersteuning van de Taalunie en de leerstoel Nederlands zijn er nog andere mogelijkheden om de neerlandistiek aan de Zuid-Afrikaanse universiteiten te versterken.

Wat de verschillende karakteristieken betreft van de landen in het ambtsgebied en eventuele verschuivingen daarin, antwoordt Geraldine Reymenants dat het belangrijk is dat bij nieuwe programma's altijd wordt gekeken naar de nieuwe context van de landen. De programma's ontwikkelingssamenwerking worden niet unilateraal in Vlaanderen bepaald, maar altijd in nauwe samenwerking met de regeringen van de partnerlanden, in het bijzonder Malawi en Mozambique. Vlaanderen schrijft zich enerzijds in in de prioriteiten van de regeringen van de partnerlanden en anderzijds in de Vlaamse prioriteiten inzake ontwikkelingssamenwerking.

De transitie van de samenwerking met Zuid-Afrika biedt mogelijkheden om te kijken of er nieuwe sectoren zijn waarop men kan en moet inzetten. Zo was er vijf jaar geleden van groene waterstof nog geen sprake. In de gesprekken met de nationale en de provinciale overheden worden groene waterstof en hernieuwbare energie altijd naar voren geschoven. Door voortdurende communicatie en overleg met de partners zowel in Zuidelijk Afrika als met de ambassades van de verschillende landen in Vlaanderen, kan men inspelen op de prioriteiten van zowel de partnerlanden als van Vlaanderen.

Geraldine Reymenants meldt dat er niet alleen een cholera-uitbraak is in de regio maar nu ook in Zuid-Afrika. De regio blijft zeer gevoelig voor gezondheids crisissen, naast de klimaatcrisissen. Er is cholera, difterie, malaria enzovoort. In Mozambique is het hartverwarmend om te zien hoe de jarenlange steun van Vlaanderen aan het nationaal gezondheidsinstituut van Mozambique ertoe heeft geleid dat het gezondheids-systeem enorm is versterkt. Mozambique is heel goed in staat om op korte termijn te reageren op dergelijke gezondheids crisissen. Geraldine Reymenants meent te mogen stellen dat de steun van Vlaanderen en de samenwerking met het ITG in Antwerpen daar zeker toe heeft bijgedragen. Er is geen directe impact op de landbouw-projecten in Malawi, maar het is wel een factor die altijd in rekening moet worden gebracht.

Lgbtq+-rechten zijn een focus van het Vlaamse buitenlands mensenrechtenbeleid en daar wordt ook in Zuidelijk Afrika sterk op ingezet. Al meer dan tien jaar ondersteunt men het Centre of Human Rights van de universiteit van Pretoria om een korte cursus over 'sexual minority rights' te organiseren voor studenten van het hele continent. In die periode hebben meer dan duizend studenten die cursus gevolgd en zij kunnen nu in hun eigen land een impact hebben. Samen met andere EU-lidstaten en de EU-delegatie zorgt men bij belangrijke momenten zoals IDAHOT en bij gayprides ervoor dat Vlaanderen zichtbaar is en dat men toont dat men de lgbtq+-rechten zeer belangrijk vindt.

Geraldine Reymenants bevestigt dat Vlaanderen zeer zeker bekend is, zowel in Zuid-Afrika als in Malawi en Mozambique. In de twee laatstgenoemde landen staat Vlaanderen bekend als een betrouwbare, flexibele partner waarmee zowel overheden als organisaties en VN-organisaties zeer graag samenwerken. Belangrijk daarbij is dat men de afgelopen jaren heeft gefocust op een niche. In Malawi is dat landbouw-voorlichting. Men was jarenlang de belangrijkste donor in die sector en men heeft een impact kunnen maken. Als men rondrijdt in Malawi, vooral in de twee districten die men ondersteunt, ziet men heel vaak het logo van Vlaanderen verschijnen. In Mozambique is men de belangrijkste donor in de provincie Tete. Ook daar is Vlaanderen zeer bekend, in het bijzonder de sterke organisaties zoals het ITG maar ook het ICRH dat ook een filiaal heeft in Mozambique, net zoals aan de universiteit van Gent.

Wat de klimaatverandering betreft, werkt Vlaanderen op twee sporen. Enerzijds reageert men op korte termijn als er klimaatcrisissen zijn zoals cyclonen, overstromingen enzovoort, door humanitaire hulp aan te bieden. Anderzijds werkt men bij voorkeur in op de langere termijn en werkt men vooral aan adaptatie en preventieve actie. Het programma in Zuid-Afrika dat eind 2021 is afgelopen zette daarop in. Men

heeft meer dan vijf jaar lang met verschillende organisaties, zowel kleine ngo's die op het terrein werken als universiteiten, VN-organisaties en overheidsinstellingen, gewerkt rond aanpassingen van Zuid-Afrikaanse gemeenschappen aan de klimaatverandering. Ook in Malawi en Mozambique, die een specifieke focus hebben op landbouw en gezondheid, zijn er bijkomende acties rond klimaatverandering met specifieke aandacht voor adaptatie en probeert men klimaat mainstream te maken in de reguliere projecten. Daarom wordt in het nieuwe programma met Malawi het versterken van klimaatslimme landbouw als doelstelling ingeschreven, naast de twee andere doelstellingen, namelijk het versterken van plattelandsontwikkeling en het versterken van landbouwcommercialisering.

Geraldine Reymenants kan enkel positief zijn over de samenwerking met zowel de federale als de deelstaatcollega's. Men wisselt heel veel informatie uit en er zijn coördinatievergaderingen. Er is aan beide kanten ondersteuning bij ministeriële missies. Men heeft ook gezamenlijke projecten. In politiek overleg of ander overleg gebeurt het dat enkel Vlaanderen aanwezig is maar dat Vlaanderen daarnaast wordt gevraagd om bijvoorbeeld een aantal federale punten in de vergadering te brengen. Omgekeerd gebeurt dat ook.

Over de aanwezigheid van de Vlamingen in de regio weet Geraldine Reymenants dat van de achtduizend Belgen de meerderheid Vlamingen zijn. Het precieze aantal kent zij niet aangezien bij het consulaat niet wordt geregistreerd of zij Vlaming dan wel Franstalig zijn. Heel veel Vlamingen in de regio zijn actief in hospitality, namelijk horeca, lodges, wijnboerderijen, hotels enzovoort en de toeristische sector. Dat zijn vooral de Vlamingen die in de Kaapprovincies wonen. De Belgen die in Gauteng wonen, zijn eerder actief voor grote bedrijven, al dan niet Belgische, Vlaamse of multinationale bedrijven.

De BRICS-top zal plaatsvinden in augustus. Geraldine Reymenants deelt mee dat op dit moment een onderzoekscommissie binnen het ANC onderzoekt hoe men zal omgaan met de aanwezigheid van Rusland. Er moet worden afgewacht wat uit de onderzoekscommissie zal komen en welke beslissing Zuid-Afrika ter zake zal nemen. In ieder geval worden de verschillende opties onderzocht.

De impact van de oorlog in Oekraïne op Zuid-Afrika en de regio is wel degelijk heel groot, aldus Geraldine Reymenants. De oorlog in Oekraïne versterkt de voedselonzekeerheid in Malawi, met name door het gebrek aan meststoffen en graan en de hoge benzineprijzen. De hele regio is er sterk door geïmpacteerd. De beslissing van president Ramaphosa en vijf andere Afrikaanse leiders om die vredesmissie op te zetten is er net gekomen wegens de grote impact op de hele regio en het hele continent.

Geraldine Reymenants wil de groeiende impact van Rusland en China zeker niet minimaliseren. Wel blijven de EU, de EU-lidstaten en de VS nog altijd de belangrijkste investeerders en handelspartners van de landen in de regio. De regeringen van de landen in de regio weten dat en zullen er alles aan doen om die investeringen en de goede handelsrelaties met de Europese Unie en de VS te behouden. Men moet dit zeker verder opvolgen. Samen met de collega's van FIT staat dat op de radar van de Vlaamse diplomatieke vertegenwoordiging.

4. Aanvullende vragenronde

Maarten De Veuster haalt aan dat Geraldine Reymenants zeer stellig beweerde dat er geen corruptie bestaat bij de Vlaamse projecten. Waarop baseert zij zich voor deze stelling? Zijn er officiële audits? Zijn er KPI's om dat te kunnen staven?

Maarten De Veuster heeft vanuit toeristisch oogpunt vooral interesse voor Malawi, een land met een zeer groot potentieel. Geraldine Reymenants schetste echter een wat donker beeld van de situatie, met de droogte en dergelijke meer. Het Malawi-

meer is echter een van de grootste meren van Afrika en zelfs wereldwijd. Is het niet mogelijk om te werken met deze enorme zoetwatervoorraad? Kan Vlaanderen daar iets betekenen? Vlaanderen kent toch iets van water en het verplaatsen van water naar plaatsen waar dat nodig is? Ligt daar geen opportuniteit?

Kristof Slagmulder verwijst naar de organisatie Solidariteit Beweging in Zuid-Afrika die heel wat interessante projecten op verschillende domeinen heeft lopen. Het is een soort van apolitieke vakbond van de Afrikanergemeenschap en telt ongeveer 500.000 leden. Heeft de Vlaamse diplomatieke vertegenwoordiging contact met deze organisatie of soortgelijke organisaties? Zo ja, is dat dan op regelmatige basis? Zijn er recent nog contacten geweest en waarover gingen die dan? Zo niet, hoe komt dat? Acht Geraldine Reymenants de contacten met de Solidariteit Beweging niet opportuun?

5. Aanvullende antwoordronde

Geraldine Reymenants antwoordt aan Maarten De Veuster dat er een sterk uitgebouwd systeem van monitoring en evaluatie is, waarvan audits een belangrijk onderdeel vormen. Elk project wordt in het midden van de termijn minstens één keer geaudit door een internationaal auditkantoor. De collega's in Brussel volgen dat sterk op. Als er bepaalde resultaten van de audit zijn, dan moet de organisatie die in het vervolg van het project implementeren.

Het Malawimeer kan volgens Geraldine Reymenants inderdaad opportuniteiten bieden voor Vlaamse bedrijven en zij zal dit zeker opnemen met FIT. Een aantal Vlaamse bedrijven die rond water werken, zijn aanwezig in Zuid-Afrika, onder meer Waterleau. Voorlopig heeft zij nog geen interesse gezien bij Vlaamse bedrijven om aan de slag te gaan in Malawi. FIT volgt dat op. Er zijn grote irrigatieprojecten aan de gang in Malawi die onder andere te maken hebben met het Malawimeer en ook met de rivier de Shire. Dat gaat gepaard met zeer grote bedragen. Vooral de grote donoren zoals de Wereldbank of het IMF zetten in op die projecten. In de landbouwprojecten van Vlaanderen met Malawi is irrigatie sowieso een belangrijk aandachtspunt en probeert men bijvoorbeeld voor kleinere gemeenschappen irrigatie op zonne-energie te voorzien.

Er is af en toe contact met Solidariteit Beweging maar Geraldine Reymenants wil in het bijzonder verwijzen naar de Kamer van Koophandel van Solidariteit Beweging, Sakeliga, waarmee FIT geregeld samenwerkt en handels- en investeringsconferenties organiseert. Die contacten zijn er dus en zullen verder worden uitgebouwd.

Cathy COUDYSER,
voorzitter

Kristof SLAGMULDER
Maarten DE VEUSTER,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

ANC	Afrikaans Nationaal Congres
AWEX	Agence Wallonne à l'Exportation
bbp	bruto binnenlands product
BRICS	Brazilië, Rusland, India, China, Zuid-Afrika
DDR	demobilisatie, ontwapening en re-integratie
FIT	Flanders Investment & Trade
FRELIMO	Frente de Libertação de Moçambique (Bevrijdingsfront van Mozambique)
ICRH	International Centre for Reproductive Health
IDAHOT	International Day Against Homophobia, Transphobia and Biphobia
IMF	International Monetary Fund
ITG	Instituut voor Tropische Geneeskunde
KPI	key performance indicator
lgbtq+	lesbian, gay, bisexual, transgender, queer (or questioning), plus
MOU	memorandum of understanding
ngo	niet-gouvernementele organisatie
RENAMO	Resistência Nacional Moçambicana (Mozambikaans Nationaal Verzet)
SADC	Southern African Development Community
VN	Verenigde Naties
VS	Verenigde Staten
WBI	Wallonie-Bruxelles International